



**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

Warszawa, 19-04-2021 r.

**Zespół Prawa Konstytucyjnego,
Międzynarodowego i Europejskiego**

VII.613.8.2021.MM/MAW

**Pan
nadinsp. Paweł Dzierżak
Komendant Stołeczny Policji
ePUAP**

Szanowny Panie Komendancie,

na podstawie doniesień medialnych¹ Rzecznik Praw Obywatelskich powziął informację o działaniach Policji wobec protestujących w dniu 15 kwietnia 2021 r. Poważne zaniepokojenie Rzecznika Praw Obywatelskich wzbudziło w szczególności używanie środków przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy. Z informacji prasowych wynika, że część protestujących została zatrzymana. Mając na uwadze, że zgromadzenie osób protestujących było motywowane wydaniem tego samego dnia przez Trybunał Konstytucyjny wyroku w sprawie o sygn. akt K 20/20 należy uznać, że miało ono charakter zgromadzenia spontanicznego. Dlatego też należy przypomnieć standardy ochrony zgromadzeń spontanicznych przedstawione już w wystąpieniu RPO skierowanym już wcześniej do Komendanta Stołecznego Policji w dniu 23 października 2020 r.

Należy wyraźnie podkreślić, że zgromadzenia spontaniczne są dozwoloną i prawnie chronią formą zgromadzeń publicznych. Zakaz organizacji zgromadzeń

¹ Zob. <https://oko.press/protest-w-obronie-bodnara-demonstracja-sily-wladzy-policja-paluje-aktywistow-zdjecia/>

spontanicznych w drodze rozporządzenia należy oceniać pod kątem jego zgodności z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, zgodnie z którym ograniczenia praw i wolności mogą wynikać jedynie z ustawy i każdorazowo muszą spełniać test proporcjonalności w demokratycznym państwie prawa.

Istotą spontanicznych zgromadzeń publicznych jest możliwość natychmiastowej reakcji na najważniejsze wydarzenia i zmiany zachodzące w przestrzeni publicznej. Bezpośredniość i szybkość reakcji jest często warunkiem jej skuteczności, zapobiega ewentualnej eskalacji napięć, konfliktów, czy poszerzenia zakresu naruszenia prawa. Niekiedy ów „nagły charakter” wydarzenia spowodowany jest działaniem władz publicznych, które informują o pewnych faktach (np. o wizycie zagranicznego polityka) ze znacznym opóźnieniem, bądź wręcz zaskakują społeczeństwo określonymi decyzjami, nie przeprowadzając uprzednio żadnej formy debaty publicznej.

Jak podkreślał Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z dnia 3 kwietnia 2007 r. (wyrok z dnia 3 maja 2007 r., *Bączkowski przeciwko Polsce*, skarga nr 1543/06, para. 82): „[t]aka jest właśnie natura debaty demokratycznej, gdzie termin odbywania się publicznych zgromadzeń mających na celu wygłoszenie opinii może mieć kluczowe znaczenie dla politycznej i społecznej wagi zgromadzeń. (...) Jeżeli zgromadzenie publiczne organizowane jest w terminie, w którym dane zagadnienie społeczne straciło już swoje znaczenie w bieżącej debacie społecznej lub politycznej, waga takiego zgromadzenia może się znacząco obniżyć. Wolność zgromadzania się, jeżeli nie można z niej korzystać we właściwym czasie, traci swoje znaczenie.”

Również w opinii Rzecznika Praw Obywatelskich spontaniczność pewnych zgromadzeń publicznych jest gwarantem skutecznej krytyki, protestu, czy aktywnego zwrócenia uwagi opinii publicznej na dany problem. Możliwość przeprowadzenia spontanicznego zgromadzenia stwarza dodatkowy mechanizm skutecznej kontroli społecznej, jest ważnym elementem demokracji bezpośredniej.

Do takiego wniosku skłaniają również wytyczne OBWE przyjęte dnia 30 marca 2007 r. oraz Nota o projekcie ustawy o zmianie ustawy - Prawo o zgromadzeniach w Polsce z dnia 12 maja 2012 r., odnoszące się do wolności pokojowego zgromadzania się. W dokumentach tych stwierdzono, że zdolność społeczeństw do niezwłocznego

i pokojowego reagowania na jakieś zdarzenie, inne zgromadzenie czy przemowę należy do istoty wolności zgromadzania się. Spontaniczne zgromadzenia powinny być uważane za cechę zdrowej demokracji, której należy się spodziewać, a nie którą chcemy wykluczać. W takim przypadku rolą władz powinno być ochrona przez umożliwienie zorganizowania zgromadzenia. Prawo powinno wyraźnie przewidywać wyjątek od wcześniejszego zawiadomienia organów władzy o zgromadzeniu w przypadkach, kiedy takie zgłoszenie jest niemożliwe czy niepraktyczne. Jednocześnie osoba, której postawiono zarzuty zorganizowania czy udziału w takim spontanicznym zgromadzeniu, powinna posiadać możliwości bronięcia się. Wreszcie, jeśli istnieją uzasadnione podstawy dla nie wypełnienia obowiązku notyfikacji, to wtedy organizatorzy nie powinni ponosić z tego tytułu odpowiedzialności (zob.: *Guidelines on freedom of peaceful assembly*, 97 i 98).

Odnosząc się bezpośrednio do roli Policji w trakcie zgromadzeń należy wyraźnie podkreślić szereg standardów. **Policja zobowiązana jest chronić wszystkich uczestników pokojowych manifestacji i kontrmanifestacji (które są realizowane w granicach prawa) niezależnie od wyrażanych przez nich poglądów i dbać o to, aby w trakcie demonstracji nie dochodziło do aktów przemocy.** W przypadkach, w których doszło do zaniedbań Policji w zakresie ich obowiązków względem manifestantów, w tym bierności Policji wobec naruszeń praw uczestników zgromadzeń, odpowiedzialni za to funkcjonariusze powinni ponieść odpowiedzialność karną i dyscyplinarną.

Podjęte przez Policję działania wobec uczestników zgromadzeń publicznych powinny być adekwatne do stwierdzonych naruszeń. Nie można zatem karać manifestantów za wyrażanie swoich poglądów w formie okrzyków, za pomocą transparentów, megafonów, jeżeli przybierają one postać pokojowego manifestowania. Pojedyncze niepokojowe, nawet agresywne, zachowania uczestników zgromadzenia nie mogą prowadzić do pociągania do odpowiedzialności zbiorowej, szerokiego użycia środków przymusu bezpośredniego, czy rozwiązania zgromadzenia. Zachowania pojedynczych uczestników nie świadczą bowiem o niepokojowym charakterze całego zgromadzenia.

Także zastosowane przez Policję wobec uczestników zgromadzeń publicznych środki przymusu bezpośredniego powinny być proporcjonalne i adekwatne. Również przyjęte metody zabezpieczenia zgromadzenia – np. odgradzanie zgromadzeń betonowymi

ogrodzeniami, taktyka przetrzymywania manifestantów w tzw. „kotle” – powinny mieć miejsce w sytuacjach wyjątkowych, koniecznych, mających na celu odizolowanie osób agresywnych lub łamiących prawo i nie prowadzić do nieproporcjonalnego ograniczenia możliwości korzystania z praw innych osób. Nieproporcjonalność, a w szczególności sytuacje nadużycia środków przymusu bezpośredniego każdorazowo musi pociągać za sobą odpowiedzialność karną i dyscyplinarną funkcjonariuszy.

Należy ponadto wskazać, że jest oczywistym, iż ze względu na trwającą pandemię oraz konieczność troski o zdrowie współobywateli należy stosować niezbędne wytyczne sanitarne, w tym korzystać z maseczek oraz zachować rekomendowane odległości między uczestnikami. Sytuacja zgromadzenia spontanicznego nie wyłącza konieczności stosowania tych zasad.

Mając na uwadze powyższe, działając z upoważnienia RPO w oparciu o art. 13 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. *o Rzeczniku Praw Obywatelskich* (Dz. U. z 2020 r. poz. 627), zwracam się do Pana Komendanta z uprzejmą prośbą o przekazanie wszelkich posiadanych informacji w niniejszej sprawie. W szczególności proszę o wskazanie podstawy prawnej podjętych działań oraz informacji o dokonanych zatrzymaniach.

Z wyrazami szacunku

Mirosław Wróblewski

Dyrektor Zespołu

/-podpisano elektronicznie/